

Det danske samfund – et mono- eller flerkulturelt demokrati?

Integration, ja: Men til hvilket samfund?

De fleste mennesker vil formentlig kunne blive enige om, at indvandrere skal lade sig integrere i samfundet. Men hvad dækker betegnelsen 'samfundet' egentlig over? Fagfolk med sprog og kulturpædagogik som deres arbejdsfelt må spørge: Kan man fremme en vellykket integration uden at medtænke de betydningsskabende praksisser, som 'samfundet' sættes i forbindelse med? Og videre: Har eller bør det have det konsekvenser for vores betydningstilskrivning af 'samfundet', at det indeholder flere kulturer? Ændrer det på vores opfattelse af, hvad integration går ud på? Lad mig forklare.

Fagfolk inden for samfundsvidenskaberne har længe stillet spørgsmålstejn ved det hensigtsmæssige i at bruge termen 'samfund'. Den britiske sociolog Anthony Giddens foretrak at tale om sociale relationer i tid og rum. 'Samfundet' betød ofte afgrænsede nationalstater med deraf følgende metodologisk nationalisme (Giddens, 1994: 15f.). Den franske sociolog Pierre Bourdieu anså ligefrem termen 'samfund' for at være intetsigende. Han studerede derfor ikke 'samfundet', men sociale felter eller sociale rum. Hvordan de sociale felter var skruet sammen, afhang af kampen om den symboliske magt, dvs. mulighederne for »at promovere og påtvinge andre en definition af verden, der tilgodeser deres egne interesser« (Bourdieu & Wacquant, 1996: 26). Noget af den samme tilgang kan man

CLAUS HAAS

Lektor, ph.d. Institut for Pædagogik og Uddannelse (DPU), Aarhus Universitet
haas@dpu.dk

finde inden for den diskursanalytiske tradition. Politiske sager – og det er såvel uddannelses- som integrationspolitik i sagens natur – bliver altid repræsenteret i en eller anden symbolsk og sproglig form – og selve repræsentationsformen kan påvirke folks holdninger i bestemte retninger. Politik handler om fortolkningsstridigheder om de symbolske repræsentationspraksisser, hvorigennem mennesker sættes i kontakt med den sociale virkelighed. Diskurser er mediet igennem hvilke, de foregår (Thomsen, 2008: 71). Integrationspolitik handler ikke blot om at fremme integration – den involverer tillige en begrebskonflikt om at tilskrive 'samfundet' betydning.

Så mit spørgsmål er: Har det betydning, at indvandrere bærer andre sprog og kulturer med sig til 'det danske samfund', når man symbolsk skal repræsentere det? Skal indvandrere i så fald lade sig integrere i 'et flerkulturelt samfund'? Pladsen tillader kun, at jeg løfter en lille flig af denne problemstilling. Jeg har derfor begrænset mig til at søge efter svar i en integrations- og partipolitisk diskurs, hvor man finder aktører, der har en særlig privilegeret magt til at give nogle adækvate svar.

Danmark: Både fler- og monokulturelt?

Spørgsmålet om, hvorvidt det danske samfund er flerkulturelt, blev et påtrængende tema i forsommeren 2008. Det skete i forbindelse med en ophedet diskussion i danske medier om følgende formulering:

- » Undervisningen skal udvikle kursisternes selv- og omverdensforståelse og derigennem bidrage til at skabe et fagligt fundament for selvstændig stillingtagen i et moderne, flerkulturelt og demokratisk samfund. Kursisterne skal opnå viden om og forståelse af væsentlige elementer i den historiske udvikling, det moderne samfunds kompleksitet og dynamik, forskellige religioner, kulturelle værdier og livsanskuelser« (Undervisningsministeriet 2008: 3).

Formuleringen stod (og står) at læse i en vejledning for HF-uddannelsens kultur- og samfundsfaggruppe (historie, religion og samfundsfag), som Undervisningsministeriet udgav i maj 2008. Dansk Folkepartis uddannelsespolitiske ordfører Martin Henriksen opfordrede daværende undervisningsminister Bertel Haarder til at trække bekendtgørelsen tilbage. Beskrivelsen af Danmark som et flerkulturelt samfund måtte være en fejl, mente Henriksen. Haarder svarede:

» Det er svært at benægte, at Danmark er et flerkulturelt samfund. Derfor har jeg godkendt den pågældende formulering, og den har jeg ikke tænkt mig at ændre. Og det er jeg sikker på, at et stort flertal i Folketinget og befolkningen er enige med mig i« (Kingsley, 2008).

Bertel Haarder undgik at forsvare betegnelsen 'et flerkulturelt samfund' ud fra et normativt standpunkt – det var bare svært at benægte dets eksistens, hævdede han. Hans partifælle Søren Pind var dog ikke videre begejstret for svaret. Han mente heller ikke, at Haarders synspunkt havde været drøftet i Venstres folketingsgruppe. Haarder løb dermed »forvirret rundt i manegen i kulturkampen«, mente Pind. På sin blog uddybede Pind sit synspunkt:

» Nej! Danmark er ikke et flerkulturelt land. Danmark er til nød et multietnisk land. Men hvad angår kultur, der er vi – og politisk skal vi ikke understøtte en anden udvikling – et monokulturelt land. Ingen har nogensinde ønsket sig et multi- eller flerkulturelt Danmark – vi ser kun alt for tydeligt resultatet af denne indsats i de engelske storbyer, hvor parallel-samfund lever side om side i stadig modsætning til hinanden. Det er dybt bekymrende, at regeringens ministre kan sige noget andet. Den udvikling har vi allerede set i København. Da bystyret bevidst anerkendte og efterstræbte en stipuleret multikulturel udvikling i byen, indtraf det største kulturtab i nyere tid. Salmerne forsvandt fra skolerne. Svinekødet fra institutionerne. I idræts- og svømmetimerne begyndte besværet osv. osv. (...) Danmark er danskernes land. Det er her, den danske kultur er. Der er ikke et multi- eller et flerkulturelt samfund, hverken nu eller senere, der skal erstatte det« (Pind, 2008).

Søren Pind lagde afstand til Haarders umiddelbare, deskriptive forståelse af 'et flerkulturelt samfund' og erstattede den med en normativ dualisme. På den ene side alt det positive, repræsenteret ved et 'vi', som ækvivalerede 'et monokulturelt land', 'landet for dansk kultur', 'den danske kultur' og 'danskheden'. På den anden side 'et flerkulturelt Danmark', der repræsenterede alt det negative – 'parallelsamfund', 'kulturtab', og 'sløseri over danskheden'. Haarder og Pind gav udtryk for to forskellige måder at sætte os i forbindelse med den sociale virkelighed på. Haarders var tilsyneladende deskriptiv, og Pinds var normativ, hvilket implicerede to forskellige opfattelser af det danske samfunds kulturelle sammensætning.

Bertel Haarder fik mulighed for at rede trådene ud. Det var jo hans ministerium, der havde sendt bekendtgørelsen på gaden. Martin Henriksen (DF) havde på baggrund af diskussionen i medierne stillet et § 20-spørgsmål til ham. Støttede det danske undervisningsministerium initiativer, der kunne fremme en flerkulturel skole, ville Henriksen vide.

Bertel Haarder svarede:

»Jeg tror ikke, at nogen der kender mig, vil mistænke mig for, at jeg mener at en række kulturer er ligestillede i det danske samfund. Det var faktisk mig, der formulerede folkeskolens formålsparagraf, sådan at der står, at man i skolen skal blive *fortrolig* med sin egen kultur og have kendskab til andre kulturer. Der sættes tingene på plads (...) hvis der nogle der forstår det på den måde, at »flerkulturelt« betyder at alle kulturer skal ligestilles i undervisningen, og at der skal være lige så meget om buddhisme og islam som kristendom i kristendomsundervisningen osv. osv. så er det en grov misforståelse (...) Det, som både statsministeren og jeg har sagt, er, at der er flere kulturer i verden, og i den senere tid er det også kommet til kultursammenstød i Danmark. Vi har haft karikaturkrise, og vi har en løbende diskussion om tørklæder, så alle kan se, at der er flere kulturer i Danmark (...) men det betyder ikke, at den ene kultur så skal have den samme vægt i skolen som den anden, for der er en dominerende kultur i Danmark, og det er den som især præger vores skole, og sådan skal det være« (Haarder, 2008).

Haarder fastholdt, at man godt kunne bruge termen 'flerkulturelt' i en deskriptiv betydning. Det refererede til det forhold, at der er 'flere kulturer i verden' og i Danmark. Men hans fortolkning var også i skred – fra en deskriptiv til en normativ. 'Flere kulturer' i Danmark forbandt han med konflikter og trusler, 'kultursammenstød', 'karikaturkrise' og 'tørklæder', alt sammen noget der konnoterer radikale muslimer. Hermed fik han behændigt bygget bro til den negative pol i Søren Pinds binære identitetsmarkører. Han tilnærmede sig Pinds monokulturelle forståelse. Der var og er *en* dominerende kultur i Danmark, der hersker ikke kulturel ligestilling. Og det forhold nyder oven i købet en lovgivningsmæssigt set privilegeret status i det danske uddannelsessystem. Det er nemlig indskrevet som et bærende normativt princip i den danske folkeskolelov. Det havde han selv sørget for.

Danmark: Et assimilatorisk demokrati?

Søren Pind blev i marts 2011 udnævnt til integrationsminister. Det stod hurtigt klart, at han ønskede at gøre ovennævnte synspunkter til den centrale integrationspolitiske dagsorden. Det gik han i medierne med. »Min pointe er den meget enkle, at jeg i modsætning til oppositionen ikke ser den store værdi i det multikulturelle samfund« (DR2 / Deadline, 8. marts 2011).

Søren Pind foretrak at tale om assimilation frem for integration. Det var en ide, der lå i direkte forlængelse af opfattelsen af, at Danmark er og bør være et monokulturelt samfund. I et debatindlæg uddybede han sit synspunkt.

»Jeg ved af erfaring hvilken multikulturel, nedbrydende politik de to partier (Socialdemokratiet og SF, min anm.) står for. Jeg har selv prøvet den. I Københavns Kommune. Hvor resultatet i dag sine steder står klart: ghettoisering. Angst blandt forældre for at sende deres børn i folkeskole med meget mere. Det samfund, de to partiers politik og tilgang fører til, ser vi i dag udfolde sig i sin vorden. Imamer, der vier mindre-årige. Blodpenge for mord. Kvindekrisecentre, hvor 46 pct. af de voldsramte kvinder er af anden etnisk herkomst. Det er det multikulturelle samfund i al sin glans« (Pind, 2011).

Pind fortsatte således, hvor han slap i 2008. Men fjendebilledet var blevet forstærket. 'Et flerkulturelt samfund' førte også til overgreb på børn, undertrykkelse af kvinder, vold og sågar mord. Hvad var det så indvandrere skulle lade sig assimilere til? Det var til dansk kultur – »noget der binder os sammen, som folk, og som land«, som han udtrykte det. Det vedrørte ikke »at spise flæskesteg og danse om juletræet, bære klaphat og drikke øl«. Det var derimod et sæt af demokratiske værdier – 'kvinders frie vilje', 'ytringsfrihed', 'åndsfrihed', 'seksuel ligestilling', 'adskillelsen af det religiøse og det politiske'.

Men Pinds udtalelser mødte modstand. I hvert fald hvis man kan stole på en Gallupundersøgelse, som blev offentliggjort i Berlingske Tidende. Heraf fremgik det, at 54 procent af de adspurgte hellere ville have et multikulturelt samfund frem for et monokulturelt samfund, samt at 60 procent fastholdt, at udlændinge skal integreres – 29 procent, at de skal assimileres (DR-nyheder 13. marts 2011). Det var måske årsagen til, at Pind skulle have hjælp af sin ministerkollega Bertel Haarder. De skrev en artikel sammen. Det var tid til en afklaring.

» Som liberale kunne vi ikke drømme om at begrænse religionsfriheden eller den kulturelle frihed for mennesker, der kommer til os fra andre kulturer. Kulturelt har mindretallene deres fulde frihed. Demokratisk assimilation er i endnu højere grad påkrævet i Danmark, der som bekendt ikke er nogen indvandrer nation og derfor naturligt nok har en stærkere 'stammekultur', som nytilkomne må leve med, hvis de vælger at bo i Danmark« (Haarder & Pind 2011).

Indvandrere og etniske minoriteter skulle ikke lade sig kulturelt assimilere – de havde oven i købet frihed. Det var »kun« i politisk normativ forstand, at de skulle assimileres. De skulle blive liberale demokrater. Problemet var bare, tilføjede Pind & Haarder – 'at der var så langt til målet'. Beskeden var, at indvandrere ikke var demokrater. Men Pind hævdede ikke længere, at Danmark var et monokulturelt land, som han gjorde i 2008. For der var jo en (uantastelig) dansk 'stammekultur' på den ene side og etniske minoriteter på den anden side. I så fald måtte det danske samfund være et flerkulturelt samfund. Men Pind sørgede for at lægge afstand til den samfundsopfattelse, hvis nogen skulle misforstå det derhen, at han også talte positivt herfor. Han fastholdt en afgørende identitetsmæssig essentialisme. De etniske danskeres stammekultur er fuld af demokrater. Minoriteterne er fulde af det modsatte – indvandrere uden demokratisk dannelse.

Danmark: Midtjylland eller Costa del Sol?

Spørgsmålet er, om man inden for den herskende partipolitiske diskurs ville kunne finde oppositionelle virkelighedsdefinitioner, der kunne støtte et normativt forsvar for et flerkulturelt og demokratisk samfund, sådan som HF bekendtgørelsen kunne lægge op til? Man kunne søge et svar inden for den centrum-venstre fløj, der jo ifølge Pind stod bag opbakningen til et flerkulturelt Danmark. Jeg valgte at kigge efter i Socialistisk Folkepartis seneste integrationspolitiske program fra 2010, som blev lavet i samarbejde med Socialdemokratiet:

» (...) alle etniske minoriteter må være parate til integration med afsæt i grundlæggende værdier og demokrati, ytringsfrihed, ligestilling og pligt til selvforsørgelse (...) Den største barriere for integration er måske forestillingen om, at vi kan klare os med små skridt og begrænsede virkemidler. Det er

en farlig illusion. Hvis vi ikke finder en langt mere virkningsfuld vej til integration, får det alvorlige konsekvenser. Indvandrere i Danmark vil varigt få dårligere livsbetingelser end den øvrige befolkning – og stadigt flere etniske danskere vil opleve negative konsekvenser af et splittet samfund. (...) Det er – mere end nogensinde – tid til forandring efter 7 år med en regering, der har svigtet sit løfte om at løse problemerne med indvandrerbander, ghettoer og øget splittelse i den danske befolkning« (Socialistisk Folkeparti, 2010: 1).

Også de nye regeringspartier var optaget af, at etniske minoriteter skulle blive demokrater, og af at forhindre, at de 'etniske danskere' oplevede et splittet samfund. Man blæste derfor til kamp mod 'indvandrerbander', 'ghettoer' og 'øget splittelse i den danske befolkning'. Man reproducerede ret beset Pinds og Haarders fjende- og fremmedbilleder – om end formuleret i mindre bastante vendinger. Det blev ikke sagt direkte, at etniske minoriteter ikke var så demokratiske som danskerne, men man antydede, at det var sådan, det forholdt sig. Helt i tråd med Pinds og Haarders virkelighedsforståelse repræsenterede etniske minoriteter først og fremmest en trussel, om end i reduceret udgave – bander, ghettoer og splittelse. Følgelig var programmet støvsuget for noget, der lignede en positiv anerkendelse, eller bare benævnelse af Danmark som et flerkulturelt samfund.

Det bør imidlertid ikke komme som nogen overraskelse. Den 23. juli 2010, få måneder efter programmet var offentliggjort, blev SF's daværende integrationspolitiske ordfører, Astrid Krag, interviewet i Politiken. Her pointerede hun, at hun allerede i 2006 havde beskyldt venstrefløjen for at have svigtet integrationen 'med misforståede hensyn til de etniske minoriteter'. Hun ønskede derfor at gøre op med »fløjshandskeretorikken i udlændingedebatten«. Baggrunden herfor skulle man finde i Krags fortid. Dels i hendes barndom i »den lille jyske flække Tørring«. Her gik det fint, når man holdt kulturdag med flygtninge på det lokale Røde Kors center. Men indvandring var en kilde til konflikt og følgelig vælgervandring til Dansk Folkeparti. Dels havde Krag haft en oplevelse i forbindelse med et SF landsmøde. Her havde man drøftet ghettodannelse. Mange af hendes partifæller havde tilsyneladende forklaret fænomenet med henvisning til danskerghettoer på Costa del Sol. Det havde hun syntes lød virkelighedsfjernt – »Costa del Sol og Vollsmose er jo to helt forskellige diskussioner«, havde hun ræsonneret.

»Jeg kan huske, at jeg som ung SFU'er på et kursus hørte oplæg om det multikulturelle samfund, hvor man primært snakkede om de 'fremmedfjendske' og 'racistiske' danskere, der stemmer DF. Jeg kunne jo ikke gå tilbage til min skoleklasse i Tørring og sige, at hvis man ikke synes at det multikulturelle samfund lyder spændende, så er man fremmedfjendsk, vel? Jeg havde det på den måde, at hvis SFU-argumenterne i mødelokalet ikke holdt vand, når jeg kom tilbage til baglandet, så var de ikke gode nok. Og i Tørring var det ikke til at se, hvad det her abstrakte begreb om det multikulturelle samfund var for noget. Skulle der argumenteres for det, skulle det gøres klart og konkret« (Jespersen & Mogensen, 2010).

Astrid Krag ville end ikke forsvare en deskriptiv tilgang til det flerkulturelle. Det flerkulturelle samfund eksisterer tilsyneladende ikke, det kan reduceres til en 'abstrakt idé. Og den sælger ikke billetter i det midtjyske. Her er en kilde til at forstå, hvorfor SF's og Socialdemokratiets tænkning om forholdet mellem 'samfund' og 'integration' ikke afviger markant fra den, som Dansk Folkeparti og den tidligere regering har været talerør for. Man vil tage fat om de etniske minoriteter – uden 'fløjlshandsker' – så 'de' ikke splitter de demokratiske, etniske danskernes samfund.

Danmark = Et flerkulturelt demokrati

Ud fra et diskursanalytisk perspektiv kan vi ikke tage for givet, at en partipolitisk diskurs giver en adækvat symbolsk repræsentation af, hvilket samfund indvandrere skal lade sig integrere i. Skal man oparbejde en mere nuanceret saglig indsigt heri, kan det være nødvendigt at foretage perspektivskifte. Man kan fx forsøge at sætte sig i de menneskers sted, som integrationspolitikken retter sig imod, altså de grupper af mennesker, der ofte bliver ækvivaleret med det flerkulturelle. Er det fx korrekt at antage, at indvandrere udgør en trussel mod demokratiet?

Det interessante er, at indsigt i det forhold bidrog det tidligere Ministerium for Flygtninge, Indvandrere og Integration med. I marts 2007 offentliggjorde ministeriet en forskningsbaseret rapport med titlen '*Værdier og normer blandt udlændinge og danskere*'. Det var 'Tænknetanken om udfordringer for integrationsindsatsen i Danmark', der stod bag – altså Integrationsministeriets egen tænketank. Der var tale om en interviewundersøgelse om 'grundlæggende værdier, som vurderes at have særlig betydning for integrationen'.

Svarpersonerne var 4.478 personer af forskellig herkomst – indvandrere og efterkommere fra Tyrkiet, Pakistan, Vestbalkan, Irak, Iran og Vietnam – og etniske danskere. I rapporten pegede man på en række negative resultater: Indvandrere og efterkommere bakker i mindre grad end danskere op om ligestilling mellem mænd og kvinder. De ønskede også i højere grad at have indflydelse på deres børns valg af uddannelse og ægtefælle. Og i nogle grupper var man ikke videre tolerante over for homoseksualitet. Men der var også bemærkelsesværdigt positive resultater. Såvel indvandrere som efterkommere bakkede i næsten lige så høj grad op om demokratiet som etniske danskere. Man kunne derfor konkludere følgende:

» Rapporten afliver myten om, at indvandrere og efterkommere ikke respekterer ytrings- og forsamlingsfriheden (side 9). På trods af at Tænketankens interviewundersøgelse er gennemført midt under Muhammedtegningskrisen, viser undersøgelsen, at der blandt indvandrere og efterkommere er større opbakning til ytrings- og forsamlingsfriheden end blandt danskerne« (Tænketanken 2007: 13).

Pind anførte, at integrationen trods alt skred fremad. Men nydanskernes tillid til de offentlige institutioner var dog ifølge Pind 'fortsat lavere end normalen'. Tænketankens undersøgelse viste imidlertid noget andet. Etniske danskernes tillid til bl.a. domstolene, politi, sygehusvæsen og socialforvaltning var på linje med pakistanske efterkommeres, og blandt alle de andre etniske grupper var tilliden større. Indvandrere og efterkommere havde altså ikke blot et mere liberalt forhold til frihedsrettighederne end etniske danskere. De nærede ifølge undersøgelsen også større tillid til den liberale retsstat. Står undersøgelsens konklusioner til troende, bidrager indvandrere og deres efterkommere ikke blot til at gøre det danske samfund kulturelt – de bidrager åbenbart også til at gøre det mere demokratisk.

Konklusion

Jeg har givet eksempler på, at måden at betydningstilskrive 'samfundet' på inden for en dansk partipolitisk diskurs, og dermed også kampen om den statsregulerede integrationspolitik, er indrammet af et monokulturelt hegemoni. Om – og i så fald hvor langt – den nuværende centrum-venstre regering vil tage et opgør hermed, afhænger blandt andet af, om man vil – eller tør – italesætte 'samfundet' på den en måde, der ligner HF-vejledningens.

Man kan hævde, at rapporten fra det hedengangne integrationsministerium satte os i kontakt med den sociale virkelighed på en mere adækvat måde end de partipolitiske udmeldinger. De anvendte kollektive betegnelser for informanterne og deres alt overvejende demokratiske identitet må vel implicere, at Danmark på sæt og vis er et flerkulturelt og demokratisk samfund. Følgelig må det være et sådant samfund, som indvandrere og deres efterkommere skal lade sig integrere i. Men det var ikke det perspektiv, som tænketanken valgte, da man på baggrund af resultaterne skulle formulere integrationspolitiske anbefalinger. De handlede mestendels om, at et 'vi' – underforstået 'os' etniske dansker – skulle tydeliggøre 'vores grundlæggende værdier', så indvandrere og efterkommere kunne integreres i det danske samfund (Tænketanken, 2007: 24f.). At man just havde klarlagt, at det på centrale punkter stod grelt til med de etniske danskeres demokratiske dannelse, valgte man at se bort fra.

Litteratur

- Bourdieu, P. & Wacquant (1996): *Refleksiv sociologi*. København, Hans Reitzel.
- DR2 / Deadline, 8. marts 2011 <http://www.youtube.com/watch?v=CFsufEAGzBA&feature=related> (hentet 5.4.2011).
- DR-Nyheder (13. marts 2011). Danskerne siger nej til assimilation. <http://www.dr.dk/Nyheder/Indland/2011/03/13/063945.htm?rss=true> (hentet 5.4.2011).
- Giddens, A. (1994): *Modernitetens konsekvenser*. København, Hans Reitzel.
- Haarder, B. (2008): Tale i folketinget 28. maj 2008 2007-08. 2. samling 28. maj 2008, <http://www.ft.dk/system/krumme/bagud.htm> (hentet 05.01.2010).
- Jespersen, P.M. & Mogensen, L.T. (2010): *Mine skolekammerater var ikke racister*. Politiken, 23.7.2010.
- Kingsley, M. (2008): *Haarder i modvind om det multikulturelle Danmark*. Information, 20.05.08.
- Pind, S. (2008): *Regeringen på katastrofekurs*. <http://www.soren-pind.dk/index.php?mod=weblog&cat=45> (hentet 9.10.2008).
- Pind, S. (2011): *Skal Danmark ikke være Danmark?* Ekstra Bladet, 11.3.2011.
- Pind, S. & Haarder, B. (2011): *Begrebsafklaring. Vi ønsker demokratisk assimilation*. Politiken, 24.3.2011.
- Ritzau (2008): *Pind: Danmark er ikke flerkulturelt*. Berlingske.dk, 18.05.08.
- Socialistisk Folkeparti (2010): *Ny integration: Plads til alle. Socialdemokraternes og SF's forslag til en integrationsreform for Danmark*. side 1. http://www.sf.dk/uploads/media_items/integrationsudspil-2010.original.pdf (hentet 8.4.2011).
- Thomsen, Jens Peter Frølund (2008): *Politik i det moderne samfund*. Akademisk Forlag, København.
- Tænketanken om udfordringer for integrationsindsatsen i Danmark (2007): *Værdier og normer blandt udlændinge og danskere*. Ministeriet for flygtninge, indvandrere og integration, København.
- Undervisningsministeriet (2008): *Hf-bekendtgørelsen*, bilag 14. Kultur- og samfundsfagsgruppen, april, side 3.